

Իս սրտաշարժ ու գեղեցիկ բանա-
ստեղծութիւնը կարգալէն ու լսելէն
ետեւ, որ ազգասէր մարդը չըսեր գո-
րովանօք. հայոց աշխարհիկ, երնէկ
քեզի որ այնչափ պարծանքներուդ
հետեւ, յաճապեալ ալ բերիւր քու
վերջին դարերուդ. որ գործքով իր
անունը ճշմարտեր է, և ազգային
կտրիճներուն և տղոց մէջ իր ազգին
փառաւոր և տխուր դիպուածոց վը-
րայ՝ բնութենէ սորված երգեր հիւ-
սելով պզտիկուց կարդացած և լսած
պատմութեանցը վրայ, ասոնցմով և
իր խաղաղ ծերութեամբը աչւնե-
րուն լոյսը պակսած՝ մտքինը սրուած՝
տեսութիւնները կարծես ինչուան մեր
օրերէն ալ հեռուն կը հասցընէ: Թէ
պէտեւ աս հայոց դաշտերուն Սիր-
գիլիոսը կամ հոմերոսն ալ իր բաղ-
դին պէս՝ անծանօթ թողեր է իր
կեանքն ալ, բայց անոր պատուական
յիշատակները՝ այսինքն երգերէն մէկ
քանին բաղդով մեզի հասան մօտերս
հին տաղարաններու և ոսկիփորիկ-
ներու մէջ թաղուած՝ ուրիշ խառն
երգերու և ռամկական ոտանաւորնե-
րու հետ: Թէ աս գեղեցիկ կտորին
և թէ ուրիշ մէկ քանի երգերուն խօս-
քերէն կ'իմացուի որ աս անմոռանա-
լի յաճապեալ պզտիկուց գրոց աշա-
կերտ է եղեր, վերջը չըգիտցուի ին-
չու համար՝ գրիչը բռնի հետ փոխեր
է. իրեն երգերուն շատն ալ աւելի
բարձր և մաքուր ոճով երգած պիտի
ըլլայ, բայց ուրիշ երգիչներ իրենց
լեզուին յարմարցուցեր են: Ի՞րեւ-
նայ թէ աս յաճապեալ քանի մը
դար առաջ՝ Շահաբասին ժամանակ-
ները հայաստան մնացող ազգային-
ներէն եղած է: Իրաւ, ինչպէս որ կը
գրեն մեզի հայաստանի ու յրեանու
կողմերէն, վաթսուն կամ եօթանա-
սուն տարի կայ որ ան կողմերը քանի
մը երեւելի բանաստեղծներ ելեր են
(որ հոն աչք կ'ըսուին), բայց ասոնց
բանաստեղծութիւնը բնական տուրք
միայն ըլլալով, երգերնին ալ կամ
խիստ ռամկական է, և կամ ռամկաց

բերանն անցնելով անհասկանալի ե-
ղեր է. շատն ալ տաճկի ու պարսկի լե-
զուով շարադրած է: Եւսպիսի բա-
նաստեղծներուն մէջ անուանի են ա-
սոնք. Սայաթնով, Վէշիշ օղլի, Լա-
ւահերդի, Բըլար Բըամ. աս ետքի-
նը յանկարծախօս բանաստեղծ է ե-
ղեր որ 1844ին վախճաներ է: Իր եր-
գերէն մէկը ուրիշ անգամ կը գնենք
Խազմավիպիս մէջ:

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

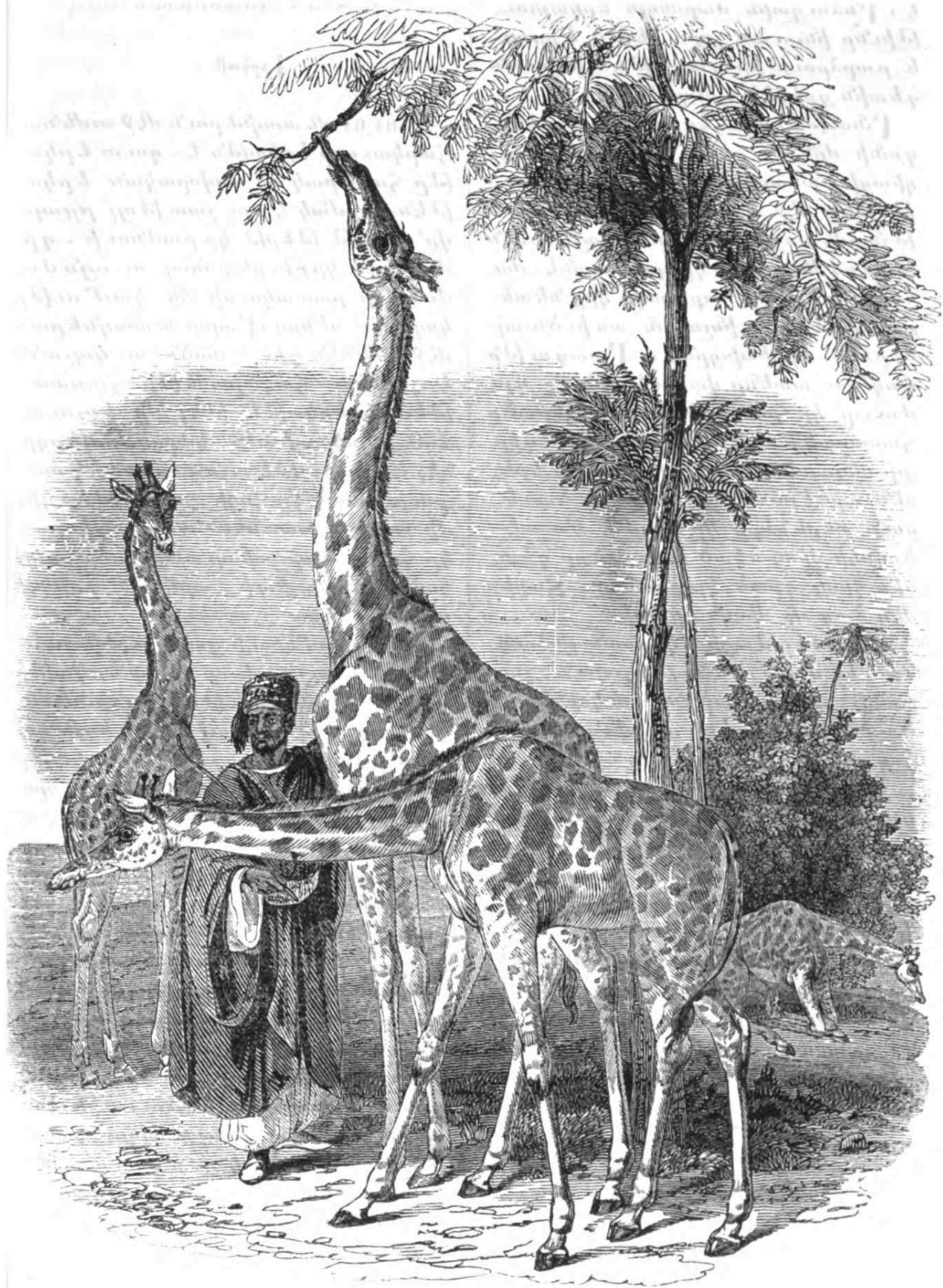
ԲՆԱԿԱՆ ՊԼՏՄՈՒԹԻՒՆ

Խնդրոյ:

Եւսպիսի զարմանալի կենդա-
նիւններէն մէկն ալ ընձուղտն է, որ մեր
լեզուովը անաւուր՝ ալ կ'ըսուի: Եւս-
կայ կը գտնուի Եփրիկէի հարաւային
կողմերը անտառային անապատներու
մէջ. աչուրները խոշոր ու վառվռուն
են՝ ձիու աչուրներուն նման. ականջ-
ները մանր ու եզան ականջներու
ձեւովն են. եղջիւրները 6էն ինչուան
12 բթաչափ երկայն կ'ըլլան. լեզուին
ծայրը սուր ու պինդ է. վիզը՝ հասա-
րակ ըզտու վզին երկուքին չափ կայ.
մարմնոյն առջևի կտորը շատ աւելի
բարձր է քան թէ ետևի կտորը. սը-
րունքները երկայն են և ոտուրները
եզան ոտուրներուն նման. առջևի
սրունքները շատ աւելի բարձր են
քան թէ ետևինները. պոչը բարակ
է՝ ծայրը բրդոտ և սևագոյն. իսկ
մարմնոյն մազը կարճ է, միայն բաշը
իրեք բթաչափ է: Եւսպիսի մարմինը ինձ
կենդանւոյն պէս պիտակոտ կամ խայ-
տաբղէտ է, և անոր համար է որ Ե-
սպիսի ըսուեր է. աս խայտուցները է-
գերուն մարմնոյն վրայ աւելի բաց
գունով են, ինչպէս նաև անոնց եղ-
ջիւրներն ալ աւելի կարճ են քան թէ

1 Տճ. Եւսպիսի, Եւսպիսի. 1. Cameloparda-
lis. Գ. Գ. Giraffe.

2 Գ. Գ. Գ.:

արուինները, մարմիններն ալ պղտիկ է : Ընձուղտին մարմնոյն երկայնու-
թիւնը ինչուան չորս մեթր կ'ըլլայ,
և բարձրութիւնը գագաթէն ինչուան
գետին գրեթէ հինգ մեթր :

Ընութեամբ հեզ ու վախկոտ կեն-
դանի մըն է . բայց Վայլեան գաղ-
ղիացի ճանապարհորդը իր պատմու-
թեանը մէջ կ'ըսէ թէ երբոր վրան
թշնամի մը յարձկելու ըլլայ, ամէն
կերպով ինքզինքը կը պաշտպանէ, մա-
նաւանդ ետեւի ոտքերովը կից նետե-
լով, անանկ որ ինչուան առիւծն ալ
երբեմն կը փախցնէ : Ըրագութիւն
վազելու ատենը վազուկ ձին ալ դը-
ժուար կը հասնի ետեւէն : Կերածը
հասարակ խոտ է . բայց մարմնոյն դիւ-
քը անյարմար ըլլալով գետնին երե-
սէն արծելու, շատ անգամ ծառե-
րուն տերեւները կը փրցնէ կ'ուտէ .
ծունկի վրայ եկած և կուրծքը գետ-
նին վրայ դրած կը քնանայ : Տարին
մէկ ձագ մը միայն կը ծնի :

() Թթենթացիք կ'որսան ընձուղ-
տը, և մորթը պինդ ըլլալուն՝ շատ
բանի կը գործածեն, ոսկորներուն
ծուծն ալ կ'ուտեն, ու խիստ համեղ
է կ'ըսեն :

Սեր Կորենացին իր աշխարհա-
գրութեանը մէջ Հայաստանի Գու-
գարք նահանգին բերքերուն հետ աս
կենդանին ալ կը յիշէ, որ ասոր մէկ
ուրիշ տեսակն ալ կրնայ եղած ըլլալ,
թէպէտև հիմա չկայ :

Հոս դրուած պատկերին մէջիննե-
րը ան ընձուղտներն են որ 1836^{ին}
Լոնտրա բերուեր են Ղլրիկէն, ի-
րեքը արու՝ մէկը էգ :

ՀԱՆՔԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երկու :

ԲՈՒՈՐ մետաղներուն մէջ ամենա-
հարկաւորը երկաթն է . զուտ երկա-
թը հասարակ ու սովորական երկա-
թէն ճերմակ է, ու շատ թոյլ ըլլալ-
ով՝ թերթ թերթ կը բաժնուի . դը-
ժուարաւ կը բիւրեղանայ, ու այն ժա-
մանակը քառակուսի ձև կամ ութը
կողմ կ'ունենայ : Բոլոր մետաղներուն
մէջ ամենէն դիւրամածն՝ ու կաշունն
է : Երկու հազարամեթր հաստու-
թեամբ երկաթէ թել մը ինչուան
250 քիլոկրամ բեռ կարող է վերցը-
նել : Հազիւ թէ ամենասաստիկ տա-
քութեամբ կը հալի . այլ եթէ քիչ
մը ածուխ խառնես՝ աւելի դիւրաւ
կը հալի . և որչափ որ տաքցնես, ան-
կարելի է որ ցնդի, այսինքն գոլորշի
դառնայ :

Իւր զարմանալի յատկութիւննե-
րէն մէկն ալ աս է որ զուտ երկաթը
մագնիսական զօրութիւն կը ստանայ,
և ուրիշ երկաթի ալ կրնայ նոյն զօ-
րութիւնը տալ . բայց զուտ երկաթը
մագնիսական զօրութիւն ստանալու
և չկորսնցնելու համար պէտք է որ
միշտ մագնիսի զօրութեան տակն ըլ-
լայ . ապա թէ ոչ, մագնիսն որ վրայէն
վերցնես՝ իսկոյն իւր մագնիսական
զօրութիւնը կը կորսնցնէ : Բայց
թէ որ երկաթը ածխով խառնուած՝
այսինքն պողպատ՝ ըլլայ, այն ժամա-
նակ մագնիսական զօրութիւնը շու-
տով կը ստանայ և բնաւ չկորսնցը-
ներ : Սաստիկ տաքցած երկաթը
դին և մանաւանդ թթուածին կա-
զին մէջ մեծ ու փայլուն լոյս հանե-
լով կը վառի : Երկաթը շատ անգամ
թթուածնին հետ միացեալ կ'ըլլայ,
և այն ժամանակ ժանգոտ գոյն մը կը
ստանայ :

Հողի մէջ գտնուած բնական մագ-